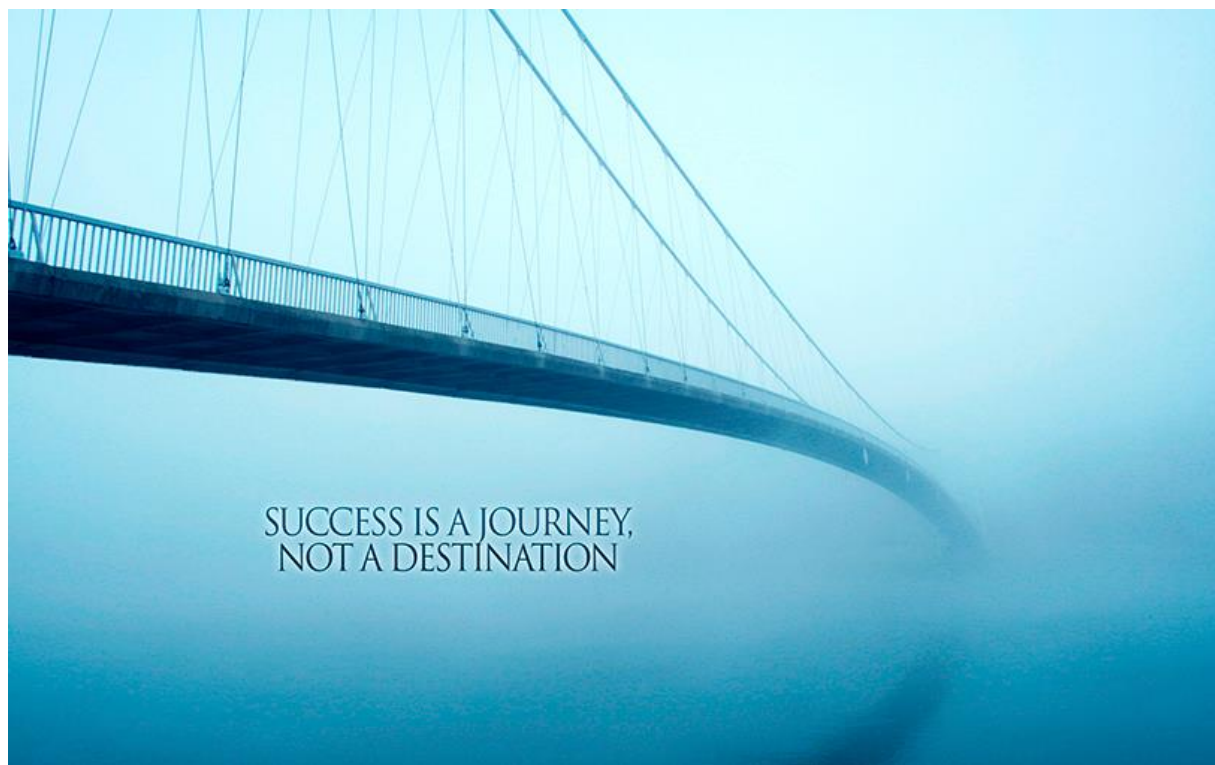

Изпитани формули на успеха

Успехът е пътуване, а не дестинация

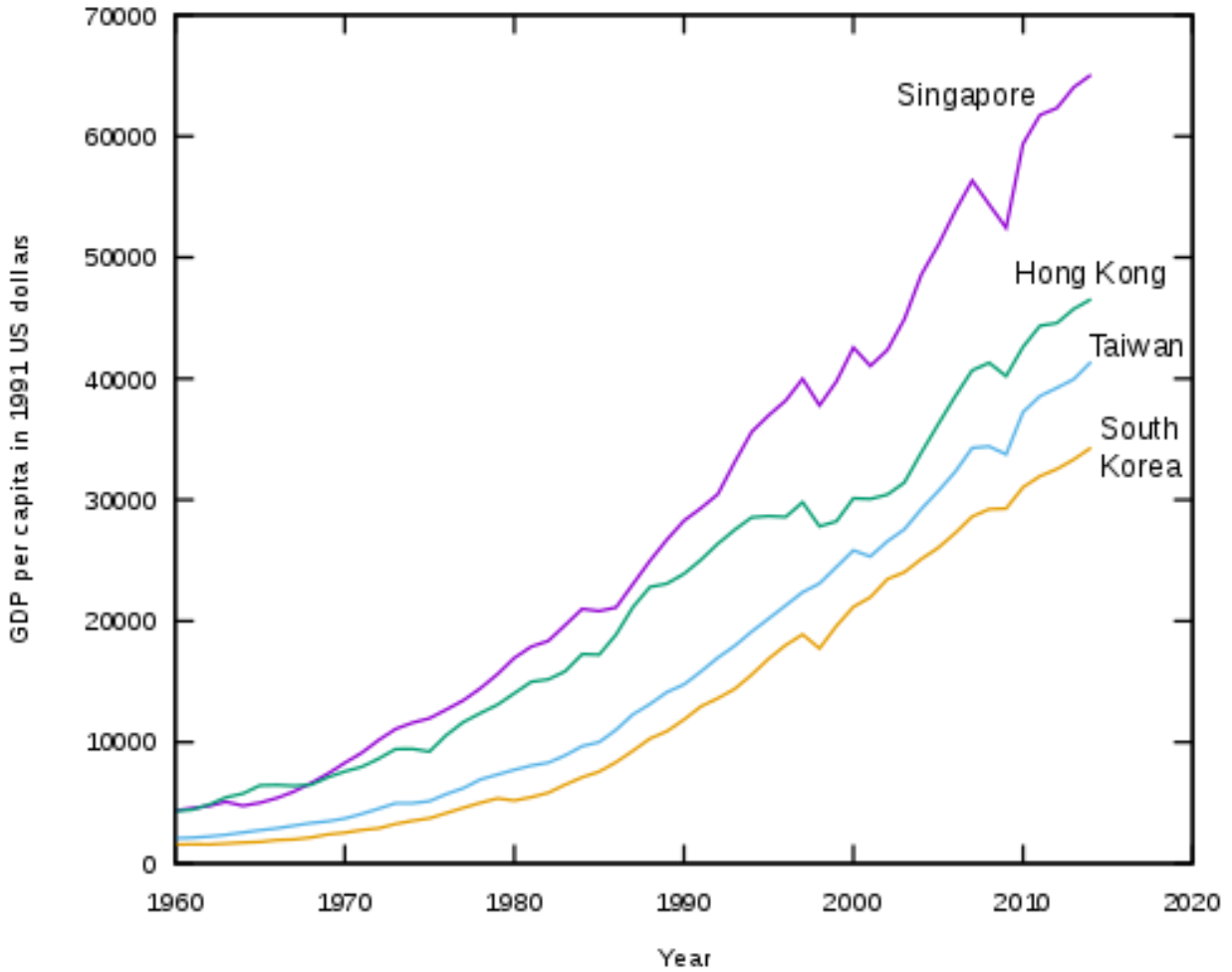
*Това, което е добро за Буда, може да не е добро за вас.
Буда*

Във всички социални групи на българското общество твърдо се е загнездило убеждението, че нашите основни беди се дължат на факта, че сме малка страна и територия, топящ се народ и други подобни удобни оправдания за неспособността ни да се справяме успешно. Това е втората по популярност теза на дежурните обяснители в медиите и в частните разговори след доминиращата теза, че за всичко е виновен проваленият елит. Останалата пасивна част на обществото, разбира се, е изначално невинна жертва .

Но дали това е така? Да разгледаме какво правят другите малки и дори по-малки от нас страни през последните десетилетия, преди да решим какво трябва да правим самите ние оттук нататък.

Малките страни с население под 10 милиона са 100, средните – с население между 10 и 25 милиона – 34, а големите – 47. През последните десетилетия, в условията на либералния капитализъм, успелият в развитието си малки страни прилагаха приблизително общи ключови подходи и стратегии като:

- *Повишаване качеството на човешките ресурси*
- *Избор на мащабни пазарни ниши с ниска капиталова интензивност и високо качество на човешките ресурси*
- *Фокус към конкурентни продукти и услуги с високо качество и добавена стойност*
- *Фокус върху нововъзникващи глобални индустрии*
- *Експортно ориентирана и отворена икономика*
- *Конкурентна, но строго регулирана бизнес среда*
- *Ускорено внедряване на технологии в ранни етапи на тяхното навлизане*
- *Клъстърни модели за производство и услуги*
- *Висока степен на регионална и глобална икономическа интеграция*
- *Стимулиране на инвестициите*
- *Стимулиране на малките и средни предприятия*
- *Високоефективна инфраструктура*
- *Висока степен на дигитализация*
- *Висок жизнен стандарт и социална сигурност*
- *Ефективно здравеопазване*
- *Силна национална идентичност и сплотеност на обществото*
- *Значима роля на държавата за постигане на растеж*
- *Върховенство на закона и бързо правораздаване*
- *Прости и бързи административни процедури*
- *Прозрачни регулации и процедури, ниска степен на корупция*
- *Висока външна сигурност*
- *Вътрешна безопасност и стабилност (не обезателно демокрация)*
- *Точен анализ на потенциала и ресурсите за развитие във времето*

Силните държавни институции, ползващи се с доверие в обществото, фокусираният върху икономическото развитие политически и бизнес елит, както и инвестициите в образованието и квалификацията на човешкия капитал, са трите фактора, допринасящи най-много за успеха на малките страни.

Figure 18
Small countries perform the best on most 11 metrics

Source: World Bank, Credit Suisse

0.60 Average scores

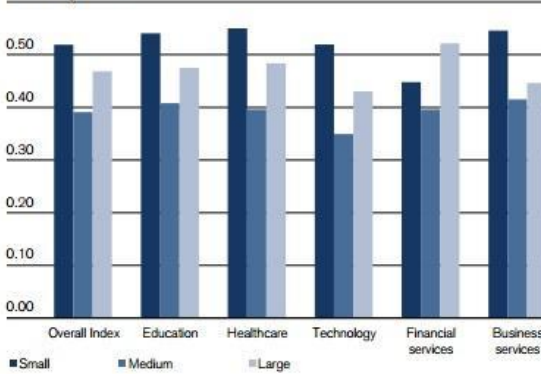

Figure 3

Nominal GDP per capita small (median)

Source: World Bank, Credit Suisse

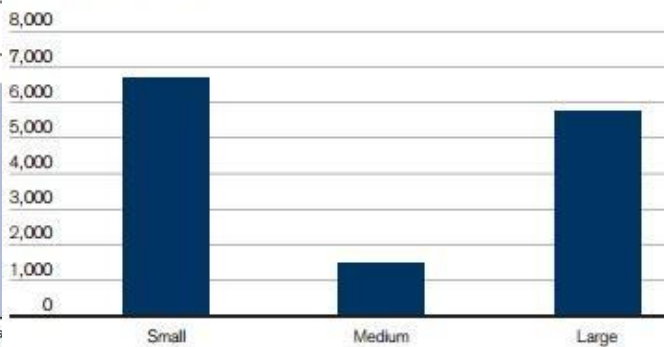

Figure 5
Human Development Index vs. country size

Source: UNDP, Credit Suisse

70% of total

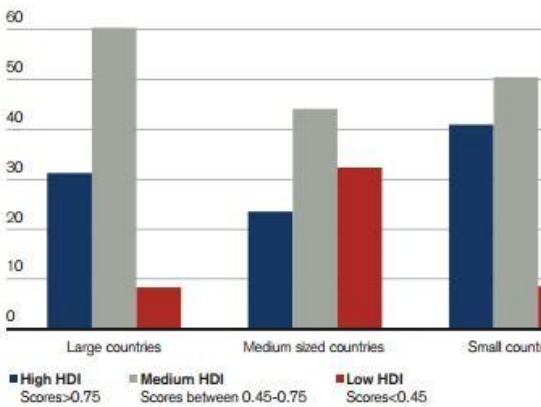

Figure 9
Trade openness

Source: World Bank, Credit Suisse

80 Trade openness (% of GDP)

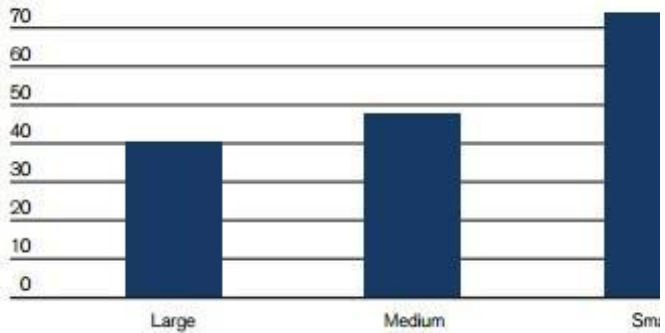

Figure 23
Spending on education as % of GDP

Source: World Bank, Credit Suisse

6.0 Spending on Education as % of GDP

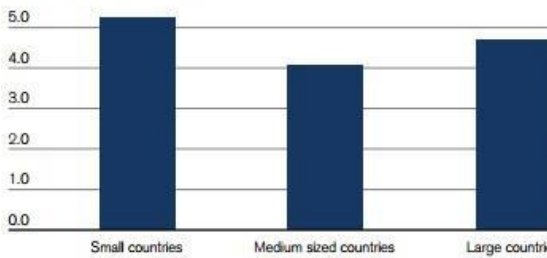

Figure 24
Spending on healthcare as % of GDP

Source: World Bank, Credit Suisse

8.0 Healthcare expenditure as a % of GDP

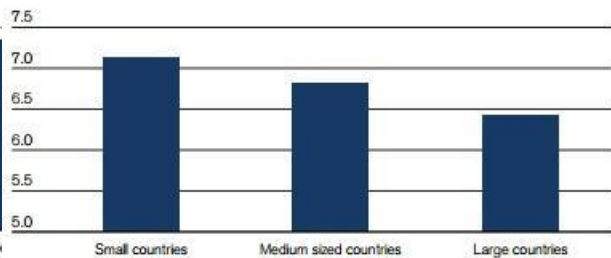

Figure 26
Tax rate for individuals

Source: KPMG, Credit Suisse

32 Average of highest marginal tax rate (individual)

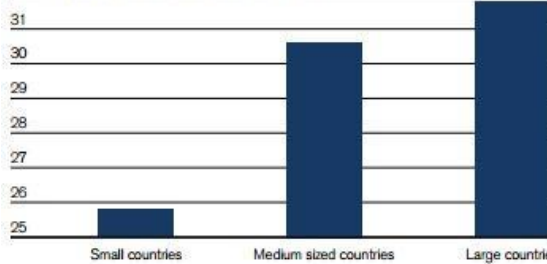
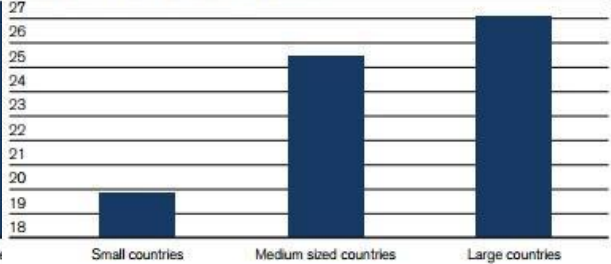

Figure 27
Corporate taxes

Source: KPMG, Credit Suisse

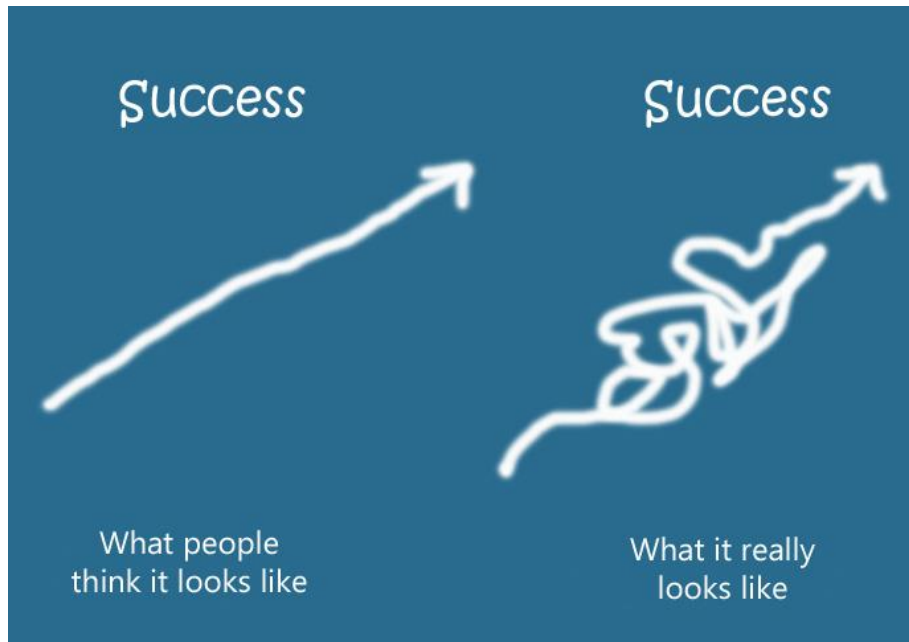
28 Average of highest marginal tax rate (corporate)

Безспорно, над 25 страни с население под 10 милиона души се справят по-добре от големите в динамиката на съвременното икономическо развитие. Само малка част от тях са били успешни и преди 50 години. Да си малък днес не е недостатък априори. Би могло да бъде голямо предимство, ако имаш правилна визия и дългосрочни стратегии, нарастващ количествено и качествено човешки капитал, последователно преследващи целите си креативни индивиди и интегрирани обществени групи.

Но да не забравяме, че успехът на развитите малки страни е постигнат главно във втората половина на 20 век. Част от техните формули на просперитет са приложими и днес, други – не. Винаги е така, не можеш да копираш миналото на най-добрите и да очакваш да ги настигнеш. **Трябва да се потрудиш самостоятелно, да проявиш творчество и да**

намериш свой път към успеха в променените условия. Успехът не е дълга права улица с еднопосочно движение. Успехът и неуспехът са двете страни на движението напред, чиято сложна крива не може да се предвиди. Тя се формира уникално и ексклузивно във всеки един момент от хората на разума и на действието, от тези, които творят настоящето и едновременно чертаят контурите на бъдещето.

Източник: www.pininteres.com

Сингапур е най-яркият и популярен пример на малка, бедна и неграмотна страна от третия свят, изминала за 50 години пътя до първите три места в основните световни класации; превърнала се в привлекателен дом за високотехнологичната индустрия и научноизследователската дейност. Върховенство на закона; среда, насърчаваща бизнеса, иновациите, растежа и образованието; добре интегрирано и икономически мотивирано активно население от само **5.6 милиона души**. Казват, че този успех се дължи на други обстоятелства и е подпомогнат от много, различни от местните, мощни интереси. Дори това да е вярно в голяма степен, можем само да признаем, че Сингапур се е възползвал по най-добрия начин от стечението на обстоятелствата.

Стартиралата през 2014 г. **Smart Nation Vision** има за цел да използва цифровата технология, за да превърне Сингапур в „първата умна страна в света“. Усилията за цифровизация се съсредоточават върху прилагането на редица инфраструктурни, регулаторни и иновационни средства:

- Сингапур инвестира сериозно в здрав цифров гръбнак, включително високоскоростна широколентова мрежа, за да подобри скоростта на свързване. Сингапур изгради обща платформа, обединяваща различни сензори, разпределени навсякъде на острова, с портал за обмен на данни и възможности за анализ на видео и данни, позволявайки тяхното бързо събиране и обработка в реално време за анализ, за реагиране при инциденти и за изготвяне на планове и политики.
- За да се улесни оперативната съвместимост на цифровите устройства, Сингапур работи за разработването на стандарти за архитектурата на мрежовата система, протоколите за комуникация и сигурност за сензори и Интернет на нещата. Във финансовия сектор Сингапур е въвел регулаторен

остров, който да позволи на финтех решения и бизнес модели да бъдат тествани извън съществуващите регламенти за ограничен период от време.

- *За да изгради възможности за човешките ресурси в анализа на данните и киберсигурността, правителството на Сингапур обучава 10 000 държавни служители в областта на науката на данните, като същевременно позволява на военнослужещите да бъдат ангажирани в киберсигурността и да придобият умения за учене, които могат да пренесат в бъдещата си кариера.*
- *Сингапур е отпуснал средства в размер на приблизително 14 милиарда щатски долара до 2020 г., за да подкрепи научноизследователската и развойната дейност на частния и публичния сектор, предимно в развитието на технологични и цифрови способности и устойчиви градски инфраструктурни решения.*
- *Повечето публични данни и карти се предоставят на частния сектор. Интегрираният подход на Сингапур може да се разглежда особено в множеството усилия, положени в областта на енергетиката и транспорта.*

Сингапур

Няма сериозен изследовател на обществата, който да не поставя **в основата на успеха на нациите, редом с другите фундаментални фактори, и тяхната способност да формулират и отстояват своя уникална култура, етична и ценностна система, дългосрочно стимулираща развитието им.** В края на 20 век правителството на Сингапур публикува Бяла книга на ценностите, обединяващи гражданите както следва:

- ***Нацията над (етническата) общност и обществото над индивида;***
- ***Семейството като основна единица на обществото;***
- ***Зачитане и общностна подкрепа на индивида;***
- ***Консенсус вместо борба;***
- ***Расова и религиозна хармония.***

Самюъл Хънтингтън в „Сблъсъкът на цивилизациите и преобразуването на световния ред“ отбелязва: „През януари 1989 г. президентът Уи Ким Уи в тържественото си слово при откриване на парламента изтъкна, че 2,7 милиона сингапурци са изложени на широки външни културни влияния от Запада, което „ги поставя в съприкосновение с нови идеи и технологии от чужбина“, но също така ги „прави уязвими“ и за „чужди стилове на живот и ценности“. „Традиционните азиатски представи за морал, дълг и общество, които са ни поддържали в миналото — предупреди той, — отстъпват място на

един по-западен, индивидуалистичен и егоцентричен светоглед.“ Необходимо е, продължи той, да се открият онези ключови ценности, които са общи за различните етнически и религиозни общности в Сингапур и „които олицетворяват това да си сингапурец“.

И още:

„Сингапурският проект представлява един амбициозен и просветен опит да се дефинира сингапурска културна идентичност, която се споделя от етническите и религиозните общности и която я отличава от Запада. Без съмнение, едно изброяване на западните и особено на американските ценности би дало по-голям превес на правата на индивида в сравнение с тези на общността, на свободата на изразяване и на истината, породена от борбата на идеи, на политическото участие и на конкуренцията, както и на властта на правото в противовес на властта на просветени, мъдри и отговорни управници. Макар вероятно да биха допълнили сингапурските ценности и да не биха класирали много високо някои от тях, малцина са онези хора от Запада, които биха ги отrekli като недостойни. Поне на едно базисно равнище на „тънкия“ морал между Азия и Запада съществуват общи полета. Освен това, както изтъкват мнозина, **независимо от степента, в която разделят човешкия род, главните световни религии - западното християнство, православие, индуизъм, будизъм, ислямът, конфуцианството, даоизъм и юдейството - също притежават общи ключови ценности. Ако хората въобще някога успеят да създадат универсална цивилизация, тя ще възникне постепенно чрез изучаване и разширяване на тези общи полета. Така, в допълнение към правилото за въздържане и правилото за съвместно посредничество, третото правило за мир в мултицивилизационния свят е правилото за общите полета: народите на всички цивилизации трябва да търсят и да се стремят да разширяват общото между тях и народите от други цивилизации ценности, институции и социални практики.**”

Не би могло да се каже по-добре защо не трябва да бъдем крайни, осланяйки се единствено на своята уникалност, нито да изпадаме в другата крайност - да копираме сляпо ценностите на другите. Общото и различното едновременно обединяват и взаимно обогатяват народите по света.

Можем да дадем и друг пример, намиращ се по-близо до нас.

Сингапур и Естония са много различни страни по всички показатели, с изключение на два: **преди 30 години са заложили на технологиите и днес продължават да обвързват развитието си във всички области преди всичко с технологиите; преди 30 години са избрали образованието за национален приоритет и днес децата им заемат първите три места във всички класации за знания и умения, получени от средното образование.**

Талин

Малка Естония няма природни богатства, територията ѝ е 40% от територията на България и има само 1.3 милиона жители, от които 69% естонци, 25% руснаци и 6% други националности, главно от страните на бившия СССР. Стартирала едновременно с нашата страна пазарни и демократични реформи, **днес Естония има модерна икономика и държавна администрация, напълно дигитализирани.** Ще покажем хронологията на този успех и неговите проекции в бъдещето така, както **държавната агенция e-Estonia го описва в сайта си:**

НИЕ ПОСТРОИХМЕ ДИГИТАЛНО ОБЩЕСТВО, ВИЕ МОЖЕТЕ СЪЩО.

- 1997 – *e-Управление, 99% от публичните услуги са онлайн*
- 2000 – *e-Данъци, 95% от данъчните декларации са онлайн*
- 2001 - *X-Статистика, отворена и дистрибутирана база данни за всичко, което може да се измери в държавата*
- 2001 – *Дигитална лична карта с достъп до всички публични услуги*
- 2005 – *Първата държава с Онлайн гласуване на избори за всички естонци по света*
- 2007 – *Онлайн сервиси за публична сигурност и произшествия*
- 2008 - *Блокчейн технология за всички бази данни. Естонската система за кибер игурност е внедрена в информационната система на ЕС, на НАТО и Американския департамент по отбрана*
- 2008 – *e-Здраве, дигитализация на 95% от цялата здравна лична и болнична информация, дистрибутирана в блокчейн мрежа*
- 2014 – *e-Местожителство за всеки чужденец, желаещ да прави бизнес в Естония с пълен достъп до публичните сервиси онлайн. Регистрация на нова фирма за един час.*

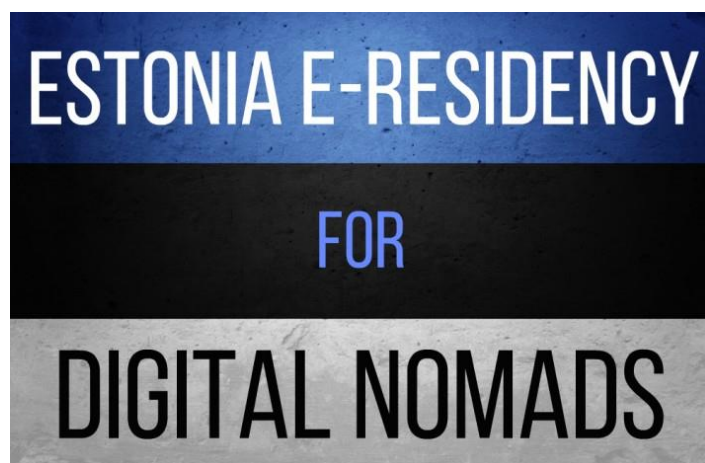
НАШИТЕ АМБИЦИИ ЗА БЪДЕЩЕТО:

- *Нова дигитална нация от предприемачи от цял свят с е-Местожителство в Естония;*
- *Киберсигурност за информационните системи, базирани в Естония;*
- *Разширяване на съхранението на базите данни на държавата в облака и дублиране на съхранението на всички данни в т.н. „посолства за данни“, първото открито в Люксембург през 2017 г.;*
- *Интелигентен транспорт, автономни коли експериментално от 2017 г.;*
- *Нова автоматизирана и опростена система за данъчни и митнически декларации и услуги до 2020 г.;*
- *Междудържавен онлайн обмен на дигитални публични и лични данни и услуги с всички страни, от 2017 г. реално функциониращ с Финландия;*
- *Здраве 4.0, пациентът в центъра на здравната система, международни здравни услуги от естонски алгоритъм с изкуствен интелект;*
- *Дигитална трансформация в образованието, от 2020 г. - всички учебни материали и пособия дигитално в онлайн учебна раница;*
- *Икономика в реално време, дигитализация на всички интеракции в икономиката и обществото без загуба на време и формалности;*
- *Индустрия, базирана на 4.0 тип решения за пълна автоматизация и логистика в реално време.*

Амбициозно, нали? И последователно.

Всъщност, Естония се отказва от аналоговите системи в обществото и прави всичко дигитално и онлайн. През 2000 г. Естония стана първата страна в света, която **обявява достъпа до Интернет като основно човешко право и въвежда безплатен достъп**. През същата година тя приема **закон за електронните подписи** и ликвидира писането на книжни документи. Оттогава министрите нищо не подписват с мастило, включително и законите.

Държавата създава средата, в която **предприемачеството процъфтява**. През 2003 г. в Талин е основан **Skype**, а през 2011 г. е продаден за 8.5 милиарда долара. Младите естонци-създателите на Skype, станали за 8 години милиардери, влагат богатството си в нови успешни стартапи пак в Талин, привличайки също едни от най-големите рискови инвеститори от Америка и цяла Европа. Естония е държавата с най-широко приложение на блокчейн технологията, още от 2008 година, когато тя е била известна само на тесен експертен кръг.

Проектът **е-Резидънс** вече привлече 33 438 души от 154 страни, включително и 123-ма българи. Естония планира до 2025 г. да има 10 милиона е-резиденти.

В Талин на площ от 360 кв м. е разположен **шоурум, наречен е-Естония**. До началото на 2018 г. шоурумът е посетен от **2 700 правителствени делегации и 45 000 посетители от 130 страни**, с които естонците безвъзмездно и

щедро споделят уникален успешен опит в изграждането на своята е-държава.

Да се надяваме, че българските политици и държавници един ден ще узреят да изберат верния път и за нашата страна, учейки се от успеха и грешките на другите малки страни с големи амбиции.